

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

[Här kan du lyssna på programmet.](#)

HELENA: 0:00:14 Barnens leksaker, tangentbordet på datorn och handskarna som du tar på dig när du ska påta i trädgården. Vår vardag är full av prylar som är gjorda av plast, men kan det finnas skadliga ämnen i plast och i så fall i vilken sorts plats? Och vad kan man tänka på om man vill undvika att utsättas för skadliga ämnen i onödan? Det och mycket annat ska vi prata om i det här avsnittet av Kemikaliepodden, en podcast från Kemikalieinspektionen för en kemikaliesmart vardag. Till vår hjälp har vi i dag Frida Ramström som är inspektör här på Kemikalieinspektionen, välkommen.

FRIDA: 0:00:52 Tack.

HELENA: 0:00:53 Och Erik Gravenfors, du är utredare här hos oss, välkommen du också.

ERIK: 0:00:58 Tackar.

HELENA: 0:00:59 Ja, vad kan det finnas för skadliga ämnen i plast egentligen?

ERIK: 0:01:05 Ja, det är framför allt tillsatser till plasten som kan vara skadliga. Och här är det stor skillnad på olika plastkvaliteter, plastsorter. De tillsatser som kan vara skadliga, det är sånt som vi ofta utreder och inspekterar och det är mjukgörare, det är flamskyddsmedel, det är stabilisatorer. Stabilisatorer behövs för att plasten inte ska åldras i solljus till exempel. Men det finns också exempel där det är själva plastens byggstenar som i sig utgör problemet. Och här är ett exempel

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

bisfenol A i nappflaskor, det är numera förbjudet inom EU, ska tilläggas också.

HELENA: 0:01:50 Ja, och på vilket sätt kan de här ämnena vara skadliga?

ERIK: 0:01:55 Ja, mjukgörare i PVC kan till exempel vara fortplantningsstörande, vilket betyder att det är svårare att få barn och det kan skada fostret. Flera ftalater hör till den här kategorin. Bisfenol A är fortplantningsstörande och hormonstörande, men kan även orsaka bröstcancer. Många bromerade flamskyddsmedel är både miljöskadliga och hälsoskadliga, till exempel fortplantningsstörande.

HELENA: 0:02:26 Och är det någon särskild plast som man ska vara extra försiktig med?

ERIK: 0:02:30 Ja, PVC-plast har historiskt varit problematisk. Nu är den PVC-plast som tillverkas inom EU i dag mycket bättre än den tidigare, som innehöll skadliga mjukgörare och stabilisatorer. Men nu har man bytt ut både bly och kadmium är de skadligaste mjukgörarna. Tyvärr ser vi inte samma positiva trend för PVC som är tillverkad i Asien.

HELENA: 0:02:56 Okej. Och PVC-plast, det är alltså sån här mjukgjord plast?

ERIK: 0:03:00 PVC-plast kan vara både hård och mjuk. Men ska man få den mjuk så måste man tillsätta mjukgörare som man tillsätter under högt tryck och hög temperatur.

HELENA: 0:03:12 Okej. Och kan du ge exempel på några olika produkter som innehåller sån mjukgjord PVC-plast?

ERIK: 0:03:19 Absolut, det finns väldigt många olika typer. Till exempel i dagligvaruhandeln, det kan finns kammar, accessoarer, paraplyer, det kan vara presenningar, det kan vara bilinredning, kablar och slangar, konstläder och skor, allt möjligt.

HELENA: 0:03:35 Ja. Kemikalieinspektionen har granskat plastprodukter i ett projekt. Kan du berätta lite mer om det Frida?

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

- FRIDA: 0:03:43 Ja. Då kontrollerade vi olika typer av varor gjorda av plast som finns i våra vanliga hem. Och vi valde då att fokusera på just mjuk plast och främst den här PVC-plasten som Erik pratade lite om. Just på grund av att den kan innehålla farliga ämnen. Och exempel på vad som vi granskade var yogamattor, väskor, duschdraperier och badkarsmattor. Och de här ämnena, de används när man tillverkar plasten och sen finns de kvar i varan eftersom de har en funktion. Och då är det en risk att just ämnena kan läcka ut i våra hem och tas upp av våra kroppar eller komma ut i miljön och på så sätt vara farliga. Och de ämnen vi letade efter det var såna som var förbjudna eller som på andra sätt har begränsningar. Och exempel på såna ämnen var såna här ftalater, en grupp mjukgörande ämnen, kortkedjiga klorparaffiner som också används som mjukgörare och sen tungmetallerna bly och kadmium.
- HELENA: 0:04:44 Och du har tagit med dig några exempel på olika produkter som ni har undersökt i det här plastprojektet. Vad är det för någonting som ligger här på bordet?
- FRIDA: 0:04:55 Ja, just det här är ett regnskydd till en barnvagn och det är gjort av en mjuk, genomskinlig ganska tjock plast.
- HELENA: 0:05:05 Och vad har ni hittat i den här?
- FRIDA: 0:05:08 I den här hittade vi ett sånt här mjukgörande ämne, ftalater DEHP och även kortkedjiga klorparaffiner som används för att göra plasten mjuk.
- HELENA: 0:05:16 Och hur kan såna ämnen vara skadliga?
- FRIDA: 0:05:19 Ja, det här ämnet DEHP, det är reproduktionsstörande, vilket betyder att det kan påverka vår förmåga att få barn. Och kortkedjiga klorparaffiner, de är skadliga för vattenlevande organismer om de kommer ut i naturen. Och vid misstänker även att de kan orsaka cancer hos människor. Och för båda de här ämnena så är det så att det är inte om man träffar på dem på en gång som man blir sjuk, utan det är att vi får i oss de här ämnena i låg halter under en längre tid som är

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

problematiskt. Och speciellt när vi har dem i våra produkter som finns i våra hem. Och barn är extra känsliga för kemikalier över lag, för deras kroppar är inte utvecklade för att kunna motstå farliga ämnen på samma sätt som vuxnas kroppar. Så det är extra allvarligt att de här ämnena finns i just barnprodukter.

HELENA: 0:06:07 Vad händer då med en sån här produkt när ni hittar förbjudna ämnen?

FRIDA: 0:06:11 Då kontaktar vi företaget på en gång och oftast så väljer de att själva sluta sälja produkten och dra tillbaka den från marknaden. Och om de inte skulle göra det, så kan vi lägga ett saluförbud så att vi förbjuder försäljningen helt enkelt.

HELENA: 0:06:28 Så man behöver inte oroa sig för att det här barnvagnsregnskyddet finns kvar på marknaden nu?

FRIDA: 0:06:33 Nej, just det här ska vara bortplockat från marknaden.

HELENA: 0:06:37 Vi har ett exempel till på bordet här, det är en stor sportväska, vad har ni hittat i den?

FRIDA: 0:06:45 Ja, det är en stor sån här sportbag som är gjord också i mjuk, ganska tjock plast, med färgad plast var det här. Och i den hittade vi två såna här mjukgörande ftalater och även tungmetallen kadmium.

HELENA: 0:07:01 Om man har en sån här pryl hemma som ... en sån här stor plastsportväska, behöver man vara orolig?

FRIDA: 0:07:10 Nej, egentligen så är det inte en enskild pryl som är skadlig, utan det är det här att vi har massa prylar hemma som kanske innehåller de ämnena och att vi ständigt utsätts för låga halter, skadliga kemikalier från dem. Som är det som vi tror kan vara farligt. Men det är generellt sätt väldigt lång ... svårt med de här studierna och studera effekter och forska om det, för det kan ... det tar så pass lång tid innan skador uppkommer. Men som konsument så kan man försöka göra kloka val när man köper nya produkter och undvika vissa typer av riskvaror då.

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

- HELENA: 0:07:46 Finns det något sätt som man kan veta om eller upptäcka att de här produkterna och varorna innehåller de här ämnena?
- FRIDA: 0:07:54 Generellt sett så går det inte att se vad en vara innehåller för kemikalier. Men det som kan ge ledtrådar är om man kan få reda på vilken typ av plast som har använts. Och det kan vara så att det står på produkten eller på någon information som du får när du köper produkten. Men oftast är det inget krav. I just det här fallet med den här väskan, så jag vet inte om du känner det, men den luktar ganska starkt och obehagligt. Och det kan vara ett tecken på att plasten är gjord av ja, lägre kvalité och då kan man misstänka att man även har slarvat lite med tillsatsen av ämnen så att det är sämre ämnen som använts i den då. Och det är i alla fall ett samband som vi brukar se i tillsyn.
- HELENA: 0:08:36 Mm, okej. Så lukt kan vara en varningssignal.
- FRIDA: 0:08:39 Ja.
- HELENA: 0:08:40 Det här är bara några av de varor som ni testade i det här plastprojektet. Vad var resultatet av hela projektet?
- FRIDA: 0:08:47 Ja, i projektet analyserade vi 160 varor från 52 olika företag. Och det var 14 av de här som innehöll förbjudna ämnen. Och de fick inte fortsätta säljas då. Sen var det ytterligare 24 varor som innehöll ämnen som inte är förbjudna men de anses så pass farliga så att konsumenter enligt lag har rätt att på begäran få information om innehållet.
- HELENA: 0:09:11 Vad händer med produkterna som innehåller skadliga ämnen när ni upptäcker att de innehåller någonting som är förbjudet eller skadligt?
- FRIDA: 0:09:20 Ja, när vi får analysresultaten från laboratoriet så informerar vi företagen. Och då väljer de allra flesta att sluta sälja varan, och om de inte skulle göra det då kan vi lägga saluförbud. Och de måste även dra tillbaka det från andra butiker om de har sålt det vidare och så.

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

- HELENA: 0:09:38 Mm. Vad finns det för lagar på det här området? Vilka ämnen är förbjudna och vilka är inte förbjudna?
- FRIDA: 0:09:47 Ja, det finns lite olika regler när det gäller plastvaror. Men det är samma regler som gäller inom hela EU. Och då är det vissa typer av ämnen som är förbjudna helt om de innehåller ... eller om de finns i en vara över en viss halt. Men sen finns det också det här att vissa får finnas men man måste ge mottagaren information om innehållet, att de finns där. Och sen för vissa specifika produktgrupper, till exempel leksaker och elektronik så finns det lite egna särskilda bestämmelser som oftast är strängare.
- HELENA: 0:10:20 Hur kan man göra som konsument då, om man ska försöka känna sig lite trygg när man handlar saker? [skratt]
- ERIK: 0:10:27 Ja, först och främst tycker jag man ska påpeka här att det är företagens ansvar att de produkter man satt ut på marknaden är säkra. Så det ska man kunna lita på. Sen är det inte lätt för en konsument att bedöma en produkt, för eftersom ... det Frida var inne på tidigare, att de här kemiska ämnena går inte att se med blotta ögat. Men vi sa tidigare att välja kvalitet, det är ofta förenligt med att de farligaste ämnena inte finns där då. Så att försöka undvika den allra billigaste produkten i en produktserie, välj kvalitet.
- HELENA: 0:11:16 Mm, okej.
- ERIK: 0:11:17 Sen har man också rätt att fråga och få svar på de särskilt farliga ämnen som finns uppsatta på en lista som EU har. Den så kallade kandidatlistan. Där ska företag kunna svara inom 45 dagar om det finns ämnen på den listan.
- HELENA: 0:11:36 Vad är det för kvalitet man ska försöka välja?
- ERIK: 0:11:39 Ja, det man kan gå på är ju renommerade märken och etablerade kedjor som vi vet följer lagstiftningen och som har generellt sett högre kvalitet. Så det kan vara ett bra tips.

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

HELENA: 0:11:53 Ja. Förutom priset då.

ERIK: 0:11:56 Förutom priset.

HELENA: 0:11:57 Finns det någon anledning att vara orolig för gamla plastsaker som man har där hemma.

ERIK: 0:12:01 Ja, det är ju främst mjuk PVC som vi har pratat om här som kan innehålla såna här skadliga ämnen. Och då kan det vara vaxdukar, det kan vara duschdraperier eller gamla leksaker då, som kan innehålla det här. Och som Frida var inne på tidigare, att det är inte de enskilda produkterna i sig som utgör problem, utan det är den sammanlagda exponeringen som helheten då utgör, det är det vi vill ska minska.

HELENA: 0:12:36 Det händer ju att människor plastbantar, alltså plockar bort plastprylar i sina hem. Är det någonting som man behöver göra?

ERIK: 0:12:45 Ja, att ta bort all plast från ett hem, det verkar svårt och det ska inte vara nödvändigt. Men det är bra naturligtvis att man kan få bort, som vi sa, de gamla plastprodukterna. Och kan man sortera bort varor som man inte använder så är det väldigt bra. Och om man gör kloka val när man investerar i nytt, så förbättrar man situationen ytterligare.

[melodislinga]

HELENA: 0:13:15 Nu har vi kommit fram till punkten i programmet när vi ska svara på frågor som har kommit till oss på Kemikalieinspektionen. Och vi får mycket frågor om det här med plast och kemikalier i plast. Och många av de kommer från föräldrar som är oroliga för sina barn. Här är ett exempel, ”vi ska snart få en ny byggnad till förskolan som mitt barn går och det är gamla baracker som tidigare har använts som kontorsbyggnad och som nu ska bli förskola. I denna lokal är golvet av plast, kan det vara skadligt för våra barn?”. Och sen fortsätter det ”vår förskola har annars enorma mängder plastleksaker, gamla uttjänta tv-dosor, kassaapparater som barnen leker. Är det okej? Jag skulle vilja veta om det finns några rekommendationer i förskolelokaler när det

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

gäller skadliga kemikalier?”. Vad kan man säga om de här sakerna, som den här personen oroar sig för? Är det skadligt med plastgolv till exempel?

FRIDA: 0:14:14 Ja, det beror ju helt på vad plastgolvet innehåller och hur mycket som läcker ut ur golvet också. Men äldre plastgolv av just PVC-plast innehåller oftast kemikalier som vi i dag vet är farliga. Men medan nyare golv tillverkade inom EU innehåller oftast bättre kemikalier. Om golvet är väldigt slitet och trasigt så kan det lossna en del partiklar som hamnar i damm som vi kan andas in. Och då skulle det kunna vara bra att byta till ett nyare golv, speciellt om man gör om det till förskola då som i det här fallet. Och det finns även andra typer av material som kan anses som lite bättre än just PVC-plast till exempel linoleum som man skulle kunna välja.

HELENA: 0:14:57 Vad kan man säga om leksakerna då?

FRIDA: 0:15:00 Ja, det blir ju väldigt lätt mycket leksaker på en förskola. Och kanske föräldrar har skänkt sina gamla leksaker dit och så. Så om man har mycket gamla, framför allt mjuka plastleksaker, så tycker jag att det kan vara bra att rensa ut dem. Och reglerna för just leksaker har blivit mycket strängare under senaste åren. Så att nya leksaker är bättre ur kemikalisk synpunkt än äldre. Sen lekte de ju med elektronik här också, och elektronik är inte alls avsett att användas som leksaker av barn, så det brukar vi ge rådet att det ska inte barn hålla på att leka med och plocka sönder.

HELENA: 0:15:37 Okej. Så det finns en del att jobba med där alltså. Finns det några allmänna regler eller rekommendationer för förskolor, Erik?

ERIK: 0:15:46 Mm. Vi har jobbat med det här en del och vi har gett Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ta fram kravpaket för giftfri förskola. Och det kravpaketet innehåller då kemikaliekrav för leksaker, hobby och köks- och serveringsutrustning, möbler och textilier. Så här finns en möjlighet vid kommunernas upphandling att ställa de här

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

kraven. Det finns även krav för byggmaterial framtaget sen tidigare. Och jag kan också nämna att vi samarbetar med Håll Sverige Rent, Håll Sverige Rent har tagit fram ett utbildningspaket för både förskola och skola som heter Grön Flagg som är väldigt pedagogiskt. Och man har nu lagt till ett nytt tema som just inriktar sig på kemikalier. Sen har också kommuner runt om i landet själva kemikalieplaner där man fokuserar på skola, förskola och gör inventeringar och gör utfasningar av farliga ämnen.

HELENA: 0:16:54 Mm. Är det motiverat att kommunen lägger resurser på att exempelvis byta ut äldre plastleksaker på förskolor?

ERIK: 0:17:03 Ja, vi tycker att det här arbetet är viktigt som kommunerna bedriver. Sen får ju det här prioriteras utifrån kommunens egna förutsättningar. Men det här kan ge bra resultat. Och på längre sikt är det viktigt att man också ställer krav, ökade krav för vissa farliga ämnen. Att det inte ska komma in, förekomma i varor i offentlig upphandling. Och här när man prioriterar vad som ska sorteras ut så är det ju produkter som är gamla och ja, till exempel plastleksaker tillverkade innan 2007 innan vi fick hårdare lagstiftning. Det bör man prioritera.

HELENA: 0:17:44 Mm. Vi har fått en annan fråga om plast som lyder så här ”jag har under det senaste året köpt ett antal plastsaker som har visat sig ha en starkt obehaglig och oljeliknande lukt som inte försvinner efter vädring, utan den fortsätter även efter typ ett år. Till exempel en resväska som luktar så att det känns i hela rummet och att kläder som har varit i väskan måste tvättas. Vad är det som gör att det luktar och kan det vara skadligt på något sätt?”. Ja, går det att säga vad det är som luktar, Frida?

FRIDA: 0:18:19 Ja, det är tyvärr väldigt svårt att säga vad det är som luktar och om det i sin tur är farligt. Det finns massa av olika kemikalier som luktar och det kan ha varit så att det är något som har använts vid

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

tillverkningen av varan. Eller så kan varan ha förvarats med något annat som luktar starkt och att det har smittat av sig då.

HELENA: 0:18:38 Kan lukten vara ett tecken på att varan innehåller något som är skadligt?

FRIDA: 0:18:43 Det kan vara det, men det är jättesvårt att säga. Vad man kan säga är ... om det just är plast som luktar, så kan det vara så att den är av sämre kvalitet och att tillverkningsprocessen inte har skett helt korrekt. Och då kan man misstänka att de även har använt sämre kemikalier vid plasttillverkningen. Så det kan vara ett samband där.

HELENA: 0:19:04 Mm. Och vad kan man göra om man känner sig orolig för någon plastgrej som man har där hemma?

FRIDA: 0:19:11 Ja, om man tycker att någon vara luktar starkt och obehagligt så tycker jag att man ska säga det där man har köpt varan och be att få byta eller lämna tillbaka den. För det är inte så att man ska gå runt och känna obehag av en vara, även om det kanske inte går att bevisa att det är farligt. Och jag tror att företag ofta är intresserade av att få den här informationen också för att själva kunna utreda om det har hänt något fel i tillverkningen. Och har det gått lång tid sen man köpte varan så kanske man ska överväga om man ska slänga den, om det känns så pass obehagligt.

HELENA: 0:19:42 Ja. Kemikaliepodden går mot sitt slut, men innan vi avslutar, om man bara kan komma ihåg tre tips när det gäller kemikalier i plast. Vilka tips vill du då skicka med, Erik?

ERIK: 0:19:56 Ja, köp plastvaror av hög kvalitet. Det vill säga välkända märken och fabrikat.

HELENA: 0:20:03 Och Frida, har du något tips?

FRIDA: 0:20:05 Ja, jag tycker man kan vara särskilt försiktig med äldre varor av mjuk plast. Och till barnen, undvik plastleksaker tillverkade före 2007 eller som man har köpt utanför EU.

Textversion av Kemikaliepodden avsnitt 3 – Plast

ERIK: 0:20:17 Och slutligen då, fråga, du har rätt att få svar om du frågar i butik om varan innehåller något ämne på den så kallade kandidatlistan.

HELENA: 0:20:28 Just det, och det var särskilt farliga ämnen som fanns på kandidatlistan.

ERIK: 0:20:33 Stämmer.

HELENA: 0:20:34 Jättebra, tack för det. Det får avsluta det här avsnittet av Kemikaliepodden, en podcast från Kemikalieinspektionen för en kemikaliesmart vardag. Jag heter Helena Vogel och med mig i poddstudion har jag haft inspektör Frida Ramström och utredare Erik Gravenfors. Vi har pratat om skadliga ämnen som kan finnas i plast. Mer vägledning om kemikalier i vardagen hittar du på vår webbplats, Kemikalieinspektionen.se/konsument. Och för alla er som tar hand om barn finns det också en broschyr med tips och råd om kemikalier som man kan ladda ner eller beställa på vår webbplats utan kostnad. Den heter *Kemikalier i barns vardag* och ni hittar broschyren Kemikalieinspektionen.se/broschyren. Tack för oss för den här gången och tack Frida för att du kom hit.

FRIDA: 0:21:29 Tack.

HELENA: 0:21:30 Och tack så mycket Erik.

ERIK: 0:21:32 Tack.

HELENA: 0:21:33 Och hoppas att vi hörs för en ny poddsändning snart igen.